

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1915 kl. 11.30 f. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående ändrad lydelse av §§ 10 och 21 i lasaretsstadgan den 18 oktober 1901, dels ock i ämnet väckta motioner.

Närvarande: herrar Petersson i Lidingö villastad, Söderbergh, Trana, Stärner *), Gezelius *), greve Lagerbjelke *), greve Spens, Hult *), Dahl, Pettersson i Södertälje, Pettersson i Bjälbo, Persson i Norrköping, Gustafsson i Örebro, Svensson i Eskilstuna *), Lindley i Söderhamn och Rehn.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 29 januari 1915 dagtecknad proposition, nr 24, som hänvisats till lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden, begärt riksdagens yttrande över följande:

Förslag till Kungörelse

angående ändrad lydelse av §§ 10 och 21 i lasaretsstadgan
den 18 oktober 1901.

§ 10.

Mom. 1. Vid varje lasarett skola finnas:

1. en direktion, utsedd på sätt i § 13 sägs;
2. en läkare, som utses i den ordning § 21 stadgar;
3. en syssloman, tillsatt i enlighet med § 34;
4. en av direktionen antagen prästman, som vid lasarettet biträder i vad till hans ämbete hörer;

5. nödig sjukvårdsbetjäning, som läkaren äger tillsätta och entlediga, dock med skyldighet att vid nästkommande direktionssammanträde därom göra anmälan, samt nödig ekonomibetjäning, vars antagande och entledigande tillhör direktionen.

Mom. 2. Avlöning till tjänstemän och betjäning utgår enligt stat, som efter förslag av direktionen bestämmes av landstinget.

Finner direktionen ändring i *de fastställda avlöningsbeloppen* nödig, och kan ej lämpligen landstingets sammanträde avvaktas, äger direktionen i ämnet fatta beslut, som länder till efterrättelse, intill dess frågan blivit av landstinget prövad.

Vid fastställande av lönestat för lasarettsläkare äger landstinget befohgenhet att, jämte de allmänna villkor för avlöningens åtnjutande, som landstinget kan finna lämpligt bestämma, tillika beträffande sådan läkares rätt att utöva enskild läkarpraktik föreskriva, att läkare vid lasarett eller lasarettssavdelning med minst 50 sjuksängar icke må utom lasarettets område utöva dylig praktik med undantag av:

- 1) konsultation på annan läkares kallelse,
- 2) mottagning för sjuka i lasarettsläkarens egen bostad, samt
- 3) behandling av sjukdomsfall, då vård genom annan läkare icke är att tillgå eller där lasarettsläkaren på grund av sin utbildning eller sin verksamhet såsom lasarettsläkare får anses äga särskild sakkunskap.

Önskar landstinget i fråga om rätten att utöva enskild praktik föreskriva enahanda villkor för läkare vid lasarett eller lasarettssavdelning med mindre antal sjuksängar än nyss nämnts eller bestämma andra villkor än ovan sagts, skall landstingets beslut därom för att bliva gällande underställas Kungl. Maj:ts prövning och godkännande.

Mom. 3. För dem av de i mom. 1 nämnda tjänstemän och betjäning, som icke på grund av andra bestämmelser kunna komma i åtnjutande av pension till skäligt belopp för sin tjänstgöring vid lasarettet och som en längre tid med nit och trohet uppfyllt sina åligganden samt av ålder eller sjukdom eller under tjänstgöring ådragen skada nödgas lämna sin befattning, äger direktionen att hos landstinget föreslå det pensionsbelopp för återstående livstid, vilket i mån av förtjänst och behov prövas skäligt.

Mom. 4. För beredande av nödig vila åt läkare och sjukvårdsbetjäning äger direktionen hos landstinget göra framställning om beviljande åt dem av någon tids årlig semester.

§ 21.

Mom. 1. Lasarettsläkare utnämnes av Kungl. Maj:t efter förslag av medicinalstyrelsen, och erfordras för behörighet till denna befattning

att, vid ansökningstidens utgång, hava efter vunnen legitimation bestritt läkar- eller underläkartjänst under minst ett år vid lasarett eller därmed jämförlig sjukvårdsinrättning.

Mom. 2. Vid inträffande ledighet av lasarettsläkarbefattning skall direktionen ofördröjligen till medicinalstyrelsen insända uppgift å de löneförmåner, som komma att av befattningens nye innehavare åtnjutas, *ävensom å samtliga de villkor för avlöningens åtnjutande, som jämlikt § 10 må hava föreskrivits.*

Sedan dylik uppgift inkommit, skall medicinalstyrelsen genom kungörelse, som bör införas i allmänna tidningarna tre gånger, tillkännagiva, att till Kungl. Maj:t ställd ansökning till befattningen skall före klockan tolv å trettionde dagen efter den, då kungörelsen första gången varit offentliggjord, till medicinalstyrelsen ingivas; börande i kungörelsen särskilt angivas *dels löneförmånerna dels ock de för dessas åtnjutande bestämda villkor.*

Efter ansökningstidens utgång skall medicinalstyrelsen pröva de sökandes behörighet och, med avseende fäst å deras ådagalagda skicklighet och förtjänst, varvid särskilt bör tagas i betraktande förutgången berömlig tjänstgöring å sjukhus, å förslag uppföra tre sökande, om så många anmält sig och funnits behöriga.

Förslag och ansökningshandlingar skola därefter ofördröjligen översändas till lasarettsdirektionen, som äger att till förmån för någon av de sökande, som funnits behöriga, avgiva sitt förord, däröver klagan ej må föras.

Sedan direktionen till medicinalstyrelsen inkommit med sitt förord, skall styrelsen till Kungl. Maj:t insända samtliga tjänstens tillsättande rörande handlingar jämte eget yttrande.

Mom. 3. Utänmnad lasarettsläkare är skyldig att inom en månad efter utnämningdagen tillträda sin tjänst samt att, sedan detta skett, därom ofördröjligen göra anmälan hos såväl direktionens ordförande som medicinalstyrelsen.

Denna kungörelse träder genast i kraft.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehåft två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen av greve *Posse* m. fl. (I: 73) och av herr *Nilson* i Örebro m. fl. (II: 201).

Beträffande det närmare innehållet av Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag får utskottet, i den mån ej redogörelse därför här nedan lämnas, hänvisa till propositionen och departementschefens däri intagna yttrande till statsrådsprotokollet.

Greve *Posse* m. fl. och herr *Nilson* i Örebro m. fl. hava i sina ovanberörda likalydande motioner hemställt, »att riksdagen, med uttalande att de i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna ändringarna i lasaretsstadgan böra tillkomma i den ordning § 57 i regeringsformen föreskriver, i övrigt för sin del må uttala, att tillräckliga skäl icke synas vara anförda för vidtagande av de föreslagna ändringarna.»

Till stöd för berörda hemställan hava motionärerna anført:

*Motionä-
rernas mo-
tivering.*

»I en till riksdagen avlåten kungl. proposition nr 24 har Kungl. Maj:t hemställt om riksdagens yttrande över den kungl. propositionen åtföljande förslag till kungörelse angående ändrad lydelse av §§ 10 och 21 i lasaretsstadgan den 18 oktober 1901.

Den kungl. propositionen avser icke att till riksdagen överlåta beslutanderätt angående den ifrågasatta ändringen utan allenast att lämna riksdagen tillfälle att yttra sig, varemot Kungl. Maj:t förbehölle sig avgöranderätten.

Vad till en början själva sakfrågan angår, eller att Kungl. Maj:t genom ifrågavarande tillägg och ändringar i lasaretsstadgan skulle, under formen att vilja reglera landstingens befogenhet att vid fastställande av lönestater föreskriva villkor för avlöningarnas åtnjutande, avse att vinna på samma gång en utvidgning som en inskränkning av vederhörande landstings rätt att uppställa villkor för lasaretsläkare rörande deras tjänsteåligganden, kunna vi ej finna annat än att i förstnämnda avseende, eller att en utvidgning av landstingens rätt skulle med bestämmelserna i fråga ernås, sådant icke äger något stöd. Däremot finna vi uppenbart, att med de föreslagna stadgandena den rätt, som nu bör anses tillkomma landstingen, skulle allvarligt kringskäras.

Nu gällande lasaretsstadga innehåller rörande landstingen och de av dem utsedda lasaretsläkare bland annat följande stadganden:

»§ 10 mom. 2. Avlöning utgår enligt stat, som efter förslag av direktionen bestämmes av landstinget.

§ 18. Med iakttagande av bestämmelserna i denna stadga och gällande författningar i övrigt, äger direktionen utfärda och till efterlevnad påbjuda de särskilda föreskrifter, som vid lasareten må finnas nödiga för betryggande av lasarettets ändamålsenliga skötsel och förvaltning.

§ 22. Läkaren får ej under dygnet avlägsna sig på längre tid än som med lasarettets fördel och de sjukas behöriga vård är förenligt och ställa sig noga till efterrättelse vad i § 28 därom är föreskrivet.

§ 29. Där poliklinisk verksamhet med direktionens medgivande av läkaren utövas, äger direktionen bestämma om och i vad mån läkaren skall lämna ersättning för användande av lasarettets lokaler, instrument, bandager och övriga hjälpmedel samt för det av lasarettets betjäning lämnade biträde.»

Av en sammanställning av dessa stadganden synes det som om något hinder ej förefunnes i nu gällande lasaretsstadga att för lasaretsläkaren uppställa de föreskrifter, som landstinget funne för sin del påkallade för lasaretsläkaretjänstens rätta skötande. Avlöningen till läkare utgår enligt stat, som bestämmes av landstinget. För vanlig uppfattning synes det själfallet, att när landstinget äger bestämma löneförmånerna, det ock bör äga bestämma villkoren för dessa löneförmåners åtnjutande. Vidare äger direktionen utfärda och till efterlevnad påbjuda de särskilda föreskrifter, som vid lasarettet må finnas nödiga för dess ändamålsenliga skötsel. Enda inskränkningen i denna rätt är att direktionen därvid har att iakttaga bestämmelser i lasaretsstadgan och gällande författningar i övrigt. Men eljest förekomma ej några inskränkningar som kunna förhindra direktionen att för lasaretsläkaretjänstens rätta skötsel lämna föreskrifter, som även innebära en inskränkning av lasaretsläkarens verksamhet utom lasarettet. Så mycket mera bör väl landstinget, som utser direktionen, kunna stadga allmänna sådana villkor. Vidare ankommer det särskilt på direktionen att medgiva eller icke medgiva läkaren att hava poliklinisk verksamhet å lasarettet samt att bestämma i vad mån ersättning härför skall lämnas. Om direktionen äger denna bestämmanderätt, bör väl därav följa, att direktionen också, då den kan bestämma att denna polikliniska verksamhet får ske och att den får ske utan ersättning till lasarettet, på samma gång kan fastslå betingelser för detta medgivande. Allt detta synes utvisa, att nu gällande lasaretsstadga icke utgått ifrån att inskränkning borde ifrågakomma i landstingets befogenhet att för åtnjutande av de förmåner, som enligt den av landstinget uppgjorda stat skulle tillfalla lasaretsläkare, uppställa de villkor rörande läkarens arbete i sin tjänst som landstinget funne nödiga för tjänstens rätta skötsel.

Om *lagligheten* av de beslut, som hittills av några landsting fattats i syfte att begränsa lasaretsläkarnes verksamhet utom lasarettstjänsten, torde tvivel f. n. knappast kunna förefinnas, då dessa beslut ej kunnat träda i verksamhet utan godkännande av Konungens befallningshavande, och Konungens befallningshavandes beslut oss veterligen icke blivit i anledning av några anförda besvär ändrade. Sådana förhållandena f. n. föreligga, finnes alltså ingen direkt anledning att anse annat, än att det tillkommit landstingen att besluta så beskaffade begränsningar för lasaretsläkarnes arbete utom lasarettet, som ägt rum, och varför redogöres i den kungl. propositionen. Den i den kungl. propositionen framkomna *tveksamhet* i detta avseende tyckes därför ej hava något stöd i vad hittills faktiskt förekommit, utan synes uteslutande härröra från vad kungl. medicinalstyrelsen, styrelsen för svenska lasaretsläkare-

föreningen och styrelsen för allmänna svenska läkareföreningen anført. De grunder, som av dessa framhållits för den uppfattning, att vissa landsting överskridit sin befogenhet genom de uppställda villkoren, synas icke hållbara. Den korporation, som bestämmer avlöningen för en dess tjänsteman och äger bestämma denna avlöning högre eller lägre, bör enligt vanliga begrepp även kunna stadga under vilka villkor avlöningen skall få uppbäras.

Så länge alltså icke något som helst beslut av högste lagtolkande myndighet, eller Kungl. Maj:t, föreligger av innebörd att landstingen uti ifrågavarande hänseende genom av dem uppställda villkor överskridit sin befogenhet, så måste befogenhet i förevarande hänseende vara förefintlig.

Vad Kungl. Maj:t föreslagit skulle enligt vår tanke verka utslutande som en inskränkning av denna befogenhet. Frågan blir då om det kan vara behöfligt att lagstifta om en sådan *inskränkning*. Hava landstingen till men för den allmänna sjukvården inom respektive län uppställt villkor för sina lasarettsläkare, som för den allmänna sjukvården inom länet varit skadliga? Intill påvisas kan, att så ägt rum, måste en lagstiftning som medför dylik *inskränkning* anses opåkallad. Kan man icke tvärtom med skäl anse, att landstingen äro de som bäst känna till sjukvårdsförhållandena inom länet och vad som överensstämmer med bästa sättet för deras ordnande? Vad som i fråga om detta ordnande kan anses lämpligt för ett län, är alls icke lämpligt för ett annat. Givetvis gälla exempelvis i ett län med relativt tät befolkning och goda kommunikationer andra förhållanden än i ett län med glesare befolkning och mindre goda kommunikationer. Landstinget bör allra bäst kunna bedöma hithörande förhållanden. Där förhållandena äro sådana, att för den allmänna sjukvården lasarettsläkaren bör lämnas större frihet, lärer landstinget ej förmena honom sådan. Då landstinget åter anser, att sjukvården i dess allmänhet bäst tillgodoses genom att lasarettsläkare uteslutande ägnar sig åt sitt lasarett och för detta ändamål vill tillse att läkaren blir så väl avlönad, att han ser sin sanna fördel förenlig därmed, bör hinder därför ej läggas i vägen. Det har i de Kungl. Maj:ts proposition bifogade utlåtandena framhållits, att den moderna kirurgien ingår såsom ett mycket viktigt moment i lasarettsläkarens bildning och verksamhet. Det torde därmed nära sammanhänga, att såväl sjukdomens diagnostiserande som eventuella operationsingrepp böra äga rum inom lasarettet, där de instrumentala och för operation avsedda anordningarna jämte den erforderliga biträdande personalen såsom sköterskor och underläkare äro på platsen. Det kan näppeligen sättas i fråga, att viktigare operationer kunna äga rum i

hemmen, allra minst ute på landsbygden, där varken erforderliga instrument eller behöflig vård är till finnandes, utan där kirurgens praktik skulle bliva huvudsakligen inskränkt till att, efter ett besök hos den sjuke, föreskriva dennes införande till lasarettet. På varje plats, varest eller i vars närhet ett lasarett förefinnes, torde det vara obestriddigt, att operationer med ganska få undantag ske endast inom lasarettet. Undantag förefinnas väl, huvudsakligen i mera ovanliga fall, särskilt vid förlossningar. I sådana fall torde den rätt, som rent humanitärt kräver lasarettsläkarens ingripande, utan att sådant behöver uttryckas i en instruktion, rimligtvis komma att fortfarande som förut få försiggå.

På samma gång vi anse oss kunna konstatera, att landstingen i fråga om sjukvården inom de olika länen visat det största intresse och offervillighet, kunna vi icke underlåta att uttala den farhåga, att om landstingens fria bestämmanderätt på detta område skall klavbindas så att landstingen bliva bundna av bestämmelser, som inskränka deras frihet att uppställa de villkor, som de finna bäst och nyttigast, det nu rådande intresset och offervilligheten skola minskas, till största skada såväl för lasarettssom den allmänna sjukvården.

Det framhålles i motiven till den kungl. propositionen, att lasarettsläkarnes plikttrohet samt nit och intresse för sina göromål utgöra de säkraste garantier för en god skötsel av lasarettet. Detta må innebära en allmän sanning, men det bör också framhållas, att landstingen, då de vilja föreskriva vissa villkor, icke torde vara i saknad av erfarenhet därom, att denna plikttrohet, detta nit och intresse icke alltid förslå att hindra läkaren att mer än som kan anses vara för en fullgod lasarettsvård lämpligt ägna sig åt praktik och sysselsättning utom lasarettet. Även i övrigt kunna de synpunkter som anförts i motiven till den kungl. propositionen göras till föremål för erinringar.

Det anföres sålunda (sid. 27 i den kungl. propositionen), som ett stöd för behovet av den föreslagna författningsändringen: »att vissa landsting anslutit sig till den mening, att landstingen lagligen äga befogenhet att utan inskränkning bestämma om lasarettsläkarnes avlöning och därmed förbundna villkor». Om lagligheten av att landstingen bestämma om avlöningen lära delade meningar icke kunna råda, men beträffande *villkoren* hava landstingen visserligen icke ansett sig kunna utan *inskränkningar* bestämma därom. De hava icke i något fall ansett sig kunna tillämpa andra villkor än sådana som falla inom ramen av gällande författningar.

Vidare säges (sid. 28) att om »landstingen funne lämpligt att beträffande förening av tjänster eller mottagande av stadigvarande uppdrag vilja föreskriva motsvarande villkor, som för åtnjutande av löneförmåner i statens tjänst i allmänhet äro stadgade, synes anledning

icke föreligga att härutinnan inskränka landstingens fria beslutande-rätt». Men vad är i realiteten skillnaden emellan, att en tjänsteman förenar en tjänst med en annan och den att läkaren, vilkens verksamhet avser sjukvård, får jämte sjukvården i den tjänst han innehar förena sjukvård därutom, d. v. s. ägna sig åt enskild praktik? Det är i båda fallen fråga om de intresse-motsättningar, som uppstå mellan anspråket på att en tjänsteman uteslutande ägnar sig åt sin tjänst, och frestelsen att ägna sitt intresse i så hög grad åt annan verksamhet, att detta drages från tjänstens befogade krav på dess innehavare.

Vidare anföres i argumenteringssyfte: »Därtill kommer att lasarettsläkaren i många fall är med nödvändighet hänvisad till enskild praktik för vinnande av tillräcklig inkomst för sitt uppehälle». Det är svårt att förstå vad härmed avses i detta sammanhang. Det är just sådana fall, där denna argumentering icke gäller, varom här är fråga, d. v. s. sådana fall då landstingen, i gengäld mot att de beviljat lasarettsläkaren så stora förmåner, att han för sin utkomst *icke* blir beroende av enskild praktik, föreskrivit de inskränkningar i berörda hänseende, som de funnit bäst tillgodose lasarettsvården.

Å sid. 35 i den kungl. propositionen talas om läkarens ingripande vid olycksfall och det heter: »Inträffar ett olycksfall, till vars bedömande och behandling lasarettsläkaren är särskilt kompetent och äro, såsom ofta torde vara fallet, omständigheterna sådana, att patienten ej omedelbart kan intagas å lasarettet, måste det ju även vara i hög grad olämpligt, att det skulle vara lasarettsläkaren förmenat att infinna sig vid sjukplatsen». Vid olycksfall är första åtgärden i regel alltid den, att den av olycksfall träffade med största möjliga skyndsamhet föres till närmaste lasarett. Vederbörande lasarettsläkare föreskriver utan tvivel detta vid erhållen kännedom om olycksfallet såsom allra första åtgärd. Lasarettstadgan säger också i § 28 mom. I: »Inkommer *olycks-* eller sjukdomsfall, som kräver skyndsam behandling, skall han» (läkaren) »ofördröjligen infinna sig å lasarettet». Huru går väl denna bestämmelse i hop med tanken att lasarettsläkaren vid anmält olycksfall skall kunna begiva sig måhända långt bort från sitt lasarett och där vistas, då annat olycksfall, som kräver skyndsam behandling, fordrar hans *ofördröjliga* närvaro å lasarettet? Den här i den kungl. propositionen uttalade uppfattningen styrker, i vår tanke, ändå mer behovet av att landstingen bibehållas vid den rätt, som lasarettstadgan anvisar i ovannämnda §.

Å nästföljande sida 36 säges vidare: »Av största betydelse måste det därför vara för honom» (läkaren) »att efter avslutad utbildning i någon mån få tillfälle till praktik även utom lasarettet». Det kan frå-

gas: I huru många fall tilltråda lasarettsläkare vid ett större lasarett sin tjänst omedelbart efter den akademiska utbildningstiden? Tvärtom kräves i regel av lasarettsläkaren en långt större praktisk erfarenhet, inhämtad ofta vid såväl större som mindre lasarett och enskild praktik i sammanhang därmed, eller understundom under uteslutande egen enskild praktik. Om den uttalade satsen skall hava någon innebörd, fordras också utan all fråga för dess giltighet att den enskilda praktiken är ganska omfattande.

Vi hava med ovan anförda citat ur den kungl. propositionen velat uppvisa att de för densamma anförda grunderna äro ganska svaga. En än närmare granskning av densamma skulle otvivelaktigt ge vid hand, att den innebär ett påtagligen ensidigt förfäktande av de synpunkter, som framhållits av de medicinska vederbörande, som yttrat sig i frågan, d. v. s. av den andra intresserade parten. Det hela utmynnar, såsom nedan skall yttermera påvisas, uti att lasarettsläkaren skulle sättas i det faktiska läge, att tämligen obegränsat kunna bestämma i vilken omfattning han funne lämpligt ägna sig åt enskild praktik och detta utan att landstingen skulle kunna meddela föreskrifter däremot. Det är en sådan anordning vi med motionen avse att förebygga.

Rörande de särskilda punkterna i Kungl. Maj:ts förslag om ändring i lasarettstadgan fästa vi oss vid den däri efter sängantalet bestämda gränsen emellan stora och mindre lasarett. Gränsen synes oss rätt godtyckligt vald. Ett lasarett med 50 sängar kan otvivelaktigt i en hel del fall lämna mindre sysselsättning för en läkare än ett lasarett med något mindre antal. Varför skulle icke landstingen äga rätt att för dessa något mindre lasarett bestämma liknande villkor för lasarettsläkaren som i fråga om övriga lasarett, därest de besluta sådana löneförmåner för lasarettsläkare, att rimligtvis därmed kunna förenas ifrågasvarande villkor?

Emot särskilt punkt 3 i samma moment kan med skäl anmärkas, att därvarande bestämmelse är en verklig s. k. kautschuksparagraf. I själva verket inrymmer stadgandet genom sitt svävande och tänjbara innehåll en utomordentligt stor frihet för läkaren att bedöma omfattningen av sin praktik utom lasarettet. Om en lasarettsläkare på ett område är s. k. specialist, äger han, i den händelse annan erkänd specialist icke finnes på platsen, inbegripa i sin praktik allt möjligt som kan beröra hans specialitet, och han kan även, utan hinder därav att annan specialist finnes på platsen, praktisera inom sitt specialområde. Ordalagen »där lasarettsläkare på grund av sin utbildning eller sin verk-

samhet såsom lasarettsläkare får anses äga särskild sakkunskap» utesluter uppenbarligen icke alls denna möjlighet. Tvärtom genom inskjutandet av ordet »eller» framför meningen, är det alldeles tydligt, att inom hela det område, där lasarettsläkare på grund av sin utbildning etc. äger särskild sakkunskap, får han fritt praktisera. Det anförda visar, huru svårt det blir att, om man ej såsom Skaraborgs läns landsting, funnit lämpligt ganska snävt begränsa lasarettsläkarens praktik utom lasarettet, undvika att lämna fältet ganska fritt för sådan praktik.

Vi hava i det föregående icke ingått på den viktiga principiella frågan, huruvida det verkligen ingår i Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt att utfärda bestämmelser av den art, varom här är fråga, och om icke för dylika bestämmelsers utfärdande fordras Konungs och riksdags gemensamma beslut jämlikt § 57 regeringsformen. — Vi åberopa härutinnan den å sid. 26 i kungl. propositionen relaterade skrivelsen av Carl Persson i Stallerhult m. fl. Vål må vara sant, att mindre ändringar må hava vidtagits av Kungl. Maj:t i en stadga av ifrågavarande slag, men det gäller här en fråga av fundamental betydelse för de villkor, varunder de skatter, som kommunerna besluta ålägga sig, få användas och därmed ett ingripande i kommunernas beskattningsrätt på det sätt, att dessa skattemedel emot kommunernas vilja och beslut skulle få användas till avlöning åt tjänstemän, som icke tillförbundes uteslutande ägna sig åt den kommunala tjänst, varför de åtnjöte sin avlöning. I dylikt fall synes oss Kungl. Maj:t icke böra äga att utan riksdagen besluta. Det har som stöd för Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt i detta fall anmärkts i den kungl. propositionen, att Kungl. Maj:t tillförsäkrat läkare på kommuners stat rätt till tjänsteårsberäkning. Men i de fall då så skett har Kungl. Maj:t för den förmån, som beviljats kommunen för dess läkare, krävt lämpligt vederlag från kommunens sida. Härom är i förevarande fall ej fråga. Det säges också, att i fråga om andra kommunala tjänstemän Kungl. Maj:t äger föreskriva de villkor, som gälla tjänsten. Emellertid torde det kunna påstås, att denna Kungl. Maj:ts befogenhet i allmänhet gäller tjänstemän, som i själva verket äro att anse såsom statsfunktionärer, såsom domare i rådhusrätter, stadsfiskaler m. fl., vilka på alldeles särskilda historiska eller andra grunder avlönas av kommunerna. Icke heller härutinnan förefinnes någon verklig likhet. Det synes därför vara en otvivelaktigt riktig mening som Gävleborgs läns landsting uttalat, och däri Konungens befallningshavande i samma län synes hava

instämt, att de inskränkningar i kommunernas förfoganderätt över kommunala medels användning, som skulle följa av stadgandena i fråga, kunna anses vara av den omfattning och betydelse, att riksdagen bör äga rätt att därom jämte Konungen besluta.»

Med det förslag till ändrad lydelse av 10 och 21 §§ i lasaretsstadgan, som i förevarande proposition förelagts riksdagen, avses att bestämman landstingens befogenhet att vid fastställandet av lönestater för lasaretsläkare meddela föreskrifter för sådana läkares rätt att utöva enskild läkarpraktik.

*Utskottets
yttrande.*

I sin nuvarande lydelse innehåller lasaretsstadgan inga bestämmelser härom. Detta har föranlett, att olika uppfattningar framträtt beträffande landstingens ifrågavarande rätt. Så har å ena sidan gjorts gällande, att det icke kan tillkomma landsting att utan Kungl. Maj:ts medgivande föreskriva särskilda villkor för avlöningens åtnjutande utöver vad lasaretsstadgan i sådant avseende innehåller. Å andra sidan hävdas den uppfattningen, att landstingen lagligen äga befogenhet att utan andra inskränkningar, än som i lagar och författningar finnas uttryckligen angivna, bestämma om lasaretsläkares avlöning och därmed förbundna villkor.

Föredragande departementschefen har ansett det vara i hög grad otillfredsställande, att en författning sålunda på grund av frånvaron av tydliga och uttömmande bestämmelser i visst avseende kan tolkas på så olika sätt, som här är fallet. Han finner det förty lämpligt att, oavsett vilken mening man än må hysa i själva sakfrågan, berörda brist i författningen varder avhulpen. Utskottet biträder för sin del detta departementschefens uttalande och anser redan på nu angiven grund önskvärdt, att i lasaretsstadgan intagas bestämmelser, som tydligt utmärka, vilken befogenhet landstingen i förevarande avseende skola äga.

Vad angår omfattningen av dessa bestämmelser har departementschefen till en början avböjt att vid den ifrågasatta författningsändringen ingå på frågan om lasaretsläkares rätt att vid sidan av sin tjänst över huvud taget innehava enskilt uppdrag. I detta avseende hade medicinalstyrelsen föreslagit, att landsting skulle äga föreskriva, att lasaretsläkare icke utan vederbörande lasaretsdirektions medgivande finge innehava enskilt avlönat uppdrag. Departementschefen erinrar häremot, att i 25 § av lasaretsstadgan redan finnes föreskrivet, att lasaretsläkare icke utan särskilt efter lasaretsdirektionens hörande av medicinalstyrelsen meddelat tillstånd får åtaga sig annan tjänstebefattning, och anför vidare, att grunden till medicinalstyrelsens framställning varit angelägenheten

av att lasarettsläkarnas rätt att utöva enskild praktik icke till men för den sjukvårdsbehövande allmänheten kringskäres i vidare mån, än som med hänsyn till lasarettsvården är nödvändigt. Departementschefen håller också före, att statens intresse i den föreliggande frågan bör anses vara därtill begränsat, och att fördenskull genom bestämmelser i lasarettstadgan endast bör regleras landstingens rätt att meddela särskilda föreskriifter i avseende å lasarettsläkarnas enskilda praktik. Landstingens befogenhet att i övrigt stadga allmänna villkor för avlöningens åtnjutande bör däremot enligt departementschefens mening lämnas helt fri.

I fråga åter om lasarettsläkarnas rätt att utöva enskild praktik anför departementschefen, att härutinnan stå stridiga intressen direkt emot varandra. Från lasarettsvårdens synpunkt måste nämligen strängt tillses, att lasarettsläkaren icke på grund av annan verksamhet försummar skötseln av sitt lasarett. Å andra sidan har allmänheten i viss mån berättigade anspråk att vid förefallande behov få anlita lasarettsläkaren, vilken ofta på sitt område är den ende specialisten på platsen eller i allt fall på grund av sin utbildning och erfarenhet den mest kompetente att behandla vissa sjukdomar. Därtill kommer, att lasarettsläkaren i många fall är med nödvändighet hänvisad till enskild praktik för vinnande av tillräcklig inkomst för sitt uppehälle. Vid meddelande av de bestämmelser, varom nu är fråga, gäller det sålunda att undvika de båda ytterligheterna, förbudandet av all praktik utom lasarettet och tillåtandet av sådan praktik utan någon inskränkning, och att finna en medelväg mellan dessa varandra rakt motsatta ståndpunkter, så att rätt kommer att i vederbörlig mån utskiftas åt båda hållen. Å ena sidan är därvid självfallet, att bestämmelserna böra innefatta största möjliga garanti för, att lasarettsvården ej på grund av läkarens enskilda praktik försummas, å andra sidan torde man ej, utöver vad för vinnande av denna garanti är nödvändigt, böra begränsa läkarens verksamhet utom lasarettet utan i förevarande hänseende giva honom fria händer i den omfattning, lasarettstjänstens tillbörliga tillgodoseende medgiver.

Det är de sålunda angivna synpunkterna, som varit grundläggande för Kungl. Maj:ts i ärendet framlagda förslag.

Den i ämnet väckta motionen uppbäres av en annan åskådning. Den utgår därifrån, att den korporation, som bestämmer avlöningen för en sin tjänsteman och äger bestämma denna avlöning högre eller lägre, enligt vanliga begrepp även bör kunna stadga, under vilka villkor avlöningen skall få uppbäras. Kungl. Maj:ts förslag skulle enligt motionärernas tanke verka uteslutande som en inskränkning av denna befogenhet. Men en sådan inskränkning finna de icke vara av behovet

påkallad. De hålla före, att landstingen äro de, som bäst känna till sjukvårdsförhållandena inom länet och vad som överensstämmer med bästa sättet för deras ordnande. Därför bör åt landstingen överlämnas att bedöma hithörande förhållanden. Där förhållandena äro sådana, att för den allmänna sjukvården lasarettsläkaren bör lämnas större frihet, läser landstinget ej förmena honom sådan. Då landstinget åter anser, att sjukvården i dess allmänhet bäst tillgodoses genom att lasarettsläkare uteslutande ägnar sig åt sitt lasarett och för detta ändamål vill tillse, att läkaren blir så väl avlönad, att han ser sin sanna fördel förenlig därmed, bör hinder därför ej läggas i vägen. Den rätt, som hittills ansetts tillkomma lasarettsläkaren att i undantagsfall rent humanitärt ingripa, torde rimligtvis komma att fortfarande bestå, utan att sådant behöver uttryckas i någon instruktion. Under sådana förhållanden anse motionärerna tillräckliga skäl icke vara anförda för vidtagande av de nu ifrågasatta ändringarna i lasarettstadgan.

Utskottet har vid överbägande av de sålunda uttalade olika meningarna funnit sig böra ansluta sig till den principiella ståndpunkt, som företrädes av Kungl. Maj:ts proposition. Otvivelaktigt är det ett statsintresse av betydande vikt, att för den hjälpbehövande allmänhetens tillträde till den särskilda sakkunskap, som må kunna förefinnas hos lasarettsläkarna, icke läggas andra eller större hinder än som må anses oundgängligen nödiga av hänsyn till dessa läkares plikt att i första rummet tillgodose den sjukvårdsinrättning, där de äro anställda. Även om det villigt må erkännas, att landstingen hittills i allmänhet visat förståelse för allmänhetens befogade anspråk i nu ifrågavarande hänseende, läser det dock ej kunna förnekas, att det ligger en viss fara i att den uteslutande bestämmanderätten i detta ämne tillkommer en lokal representation, utan att sagda rätt är i någon mån författningsmässigt begränsad eller möjlighet lämnats öppen att i speciellt fall förekomma en mindre välbetänkt anordning, som — må vara i bästa syfte — kan hava blivit ifrågasatt. Det visar sig också av den redogörelse, som i den kungl. propositionen lämnats angående de yttranden, som inkommit från en mängd i ärendet hörda myndigheter och korporationer, att det ojämförligt största antalet av dessa ej haft något att erinra däremot, att nu ifrågavarande samhällsangelägenhet varder reglerad genom införande av bestämmelser i lasarettstadgan i det syfte, som angives i den kungl. propositionen.

Utskottet övergår härefter till det sakliga innehållet i Kungl. Maj:ts proposition. Enligt densamma skall till en början läkare vid lasarett eller lasarettavdelning med mindre än 50 sjuksängar äga att, utan

andra begränsningar än lasaretsstadgan för närvarande innehåller, utöva enskild praktik. Vad angår läkare vid större lasarett eller lasarettavdelning skall landstinget äga föreskriva, att läkaren icke må utom lasarettens område utöva enskild praktik med undantag av 1) konsultation på annan läkares kallelse, 2) mottagning för sjuka i lasarettsläkarens egen bostad, samt 3) behandling av sjukdomsfall, då vård genom annan läkare icke är att tillgå, eller där lasarettsläkaren på grund av sin utbildning eller sin verksamhet såsom lasarettsläkare får anses äga särskild sakkunskap. I varje fall skall det emellertid stå landstinget öppet att ifråga om lasarettsläkares rätt till enskild praktik meddela andra bestämmelser än förut sagts, men beslut härom varder ej gällande med mindre det underställts Kungl. Maj:ts prövning och vunnit godkännande.

I sin motivering till de sålunda föreslagna bestämmelserna har departementschefen erinrat om, att i lasaretsstadgan redan nu förefinnas åtskilliga stadganden, som indirekt i viss mån begränsa lasarettsläkarens rätt till enskild praktik.

»Redan dessa bestämmelser — fortsätter departementschefen — torde, om de strängt tillämpas, innebära en rätt så kraftig garanti mot försummelse från lasarettsläkarnas sida beträffande lasarettens skötsel. Den meningen har också förfäktats, att bestämmelserna i fråga borde anses fullt tillräckliga för ändamålet och att några nya bestämmelser i ämnet följaktligen icke skulle behövas. I viss mån är jag också benägen att giva dem, som hysa denna mening, rätt, nämligen i fråga om *de mindre lasarett*. Det torde nämligen vara ovedersägligt, att läkarna vid dessa äro upptagna av sin tjänst endast en del och understundom allenast en mindre del av dagen och att det därför är fullständigt obehövt att stadga inskränkningar i deras rätt till privatpraktik. Direktionerna vid ett flertal sådana lasarett ävensom åtskilliga av de myndigheter, som yttrat sig i ämnet, hava också uttryckligen framhållit detta. På denna punkt synes knappast råda mer än en mening. Det vore givetvis ändamålslost att genom meddelandet av nya föreskrifter föranleda läkarna vid dessa lasarett att gå sysslösa under tid, då tjänsten ej tager deras krafter i anspråk; har allmänheten i orten behov att anlita sådan läkare, synes det icke finnas någon rimlig anledning att söka förhindra detta. Därtill kommer, att avlöningen vid dessa mindre lasarett icke är högre tilltagen, än att läkarna där för sitt uppehälle äro hänvisade till enskild praktik såsom en väsentlig inkomstkälla. Rätten till dylik praktik kan rimligen icke fränkännas dessa läkare, utan att deras avlöning i motsvarande grad höjes, så att den bliver ungefär lika stor som för läkarna vid de större lasarett — en lösning av frågan, som emellertid utan vidare får anses utesluten.

I vissa fall har också vid upprättandet av provinsial- och extra provinsial-läkardistriktsindelning tagits i beräkning, att läkare å dylikt mindre lasarett skulle helt kunna tillgodose läkarbehovet inom lasarettets omnejd.»

Med anledning härav har det icke ansetts nödigt att i Kungl. Maj:ts förslag upptaga några normerande bestämmelser ifråga om *mindre lasarett*, det vill säga lasarett med mindre än 50 sjuksängar.

Emot den sålunda uppdragna gränsen mellan större och mindre lasarett hava motionärerna anfört, att densamma vore rätt godtyckligt vald.

Utskottet har ej funnit anledning frångå Kungl. Maj:ts förslag i nu ifrågavarande del. Att särskilt svårighet möter att på ett allmängiltigt sätt uppdraga gränsen mellan större och mindre lasarett skall icke förnekas, men utskottet finner de av departementschefen anförda skälen för den föreslagna gränsbestämningen (pag. 31 och 32 i prop.) vara övertygande, och ansluter sig alltså jämväl i denna del till förslaget.

I fråga om de normerande bestämmelser förslaget innehåller beträffande läkarna vid de *större lasarett* hava motionärerna anmärkt, att punkt 3, som stadgar rätt för lasarettsläkare att tillhandagå vid sjukdomsfall, där han på grund av sin utbildning eller sin verksamhet såsom lasarettsläkare får anses äga särskild sakkunskap, med hänsyn till sitt svävande och tänjbara innehåll inrymde en utomordentligt stor frihet för läkaren att bedöma omfattningen av sin praktik utom lasarettet. Motionärerna anse därför att, om man ej finner lämpligt att ganska snävt begränsa lasarettsläkarens praktik utom lasarettet, det läter bliva svårt att undvika att lämna fältet ganska fritt för sådan praktik.

Departementschefens yttrande angående nu ifrågavarande del av förslaget återfinnes å pag. 34 och 35 av den kungl. propositionen. På de skäl, som där anföras, anser sig utskottet böra i huvudsak biträda förslaget i denna del. För att emellertid ytterligare framhäva arten av den särskilda sakkunskap, som i förslaget avses, har utskottet ansett, att framför ordet »utbildning» bör insättas ordet »speciella», så att alltså lasarettsläkarens befogenhet att på grund av nu ifrågavarande stadgaude tillhandagå vid ett visst sjukdomsfall är beroende därav, att han ifråga om detsamma äger särskild sakkunskap på grund av vare sig *speciell* utbildning eller sin verksamhet såsom lasarettsläkare.

Vad angår den under punkterna 1 och 2 i förslaget lasarettsläkare tillagda befogenhet till läkareverksamhet utom lasarettet har anmärkning icke förekommit, liksom ej heller utskottet har något att däremot erinra.

Med den ytterligare begränsning utskottet, enligt vad nyss är sagt, givit åt förslaget anser utskottet fara för att lasarettsvården skulle bliva

lidande till följd av lasarettsläkarens enskilda praktik icke föreligga. Det må för övrigt ihågkommas, att samtliga nu ifrågavarande bestämmelser endast hava till ändamål att normera den verksamhet, lasarettsläkaren må utöva *vid sidan av sin huvuduppgift*. Att lasarettstjänsten i första hand skall tillgodoses står utan vidare klart. Såsom departementschefen erinrat innehåller i alla händelser lasarettstadgan redan nu åtskilliga stadganden, som innebära en garanti emot försummelse från lasarettsläkarnas sida i fråga om lasarettens skötsel; och har han härutinnan hänvisat till bestämmelserna, *att lasarettsläkaren skall hava sin bostad inom lasarettet eller i dess grannskap, att han ej under dygnet får avlägsna sig från lasarettet på längre tid, än som med lasarettets fördel ock de sjukas behöriga vård är förenligt, att han minst en gång varje dag på tid, som av direktionen efter läkarens förslag bestämmes, skall infinna sig å lasarettet för intagning och utskrivning samt tillsyn och behandling av sjuka, att han härförutom bör besöka lasarettet så ofta omständigheterna det fordra, samt att han, där olycks- eller sjukdomsfall inkommer, som kräver skyndsam behandling, ofördröjligen skall infinna sig å lasarettet.*

Vad angår den form, under vilken nu ifrågavarande bestämmelser böra komma till stånd, har utskottet ansett, att desamma böra av riksdagen för dess del antagas såsom kommunal lag. Detta gäller dock allenast de materiella bestämmelser, som återfinnas i de föreslagna nya tredje och fjärde styckena av 10 § 2 mom. lasarettstadgan. Däremot äro de ändringar, som föreslås dels i det nuvarande andra stycket av nämnda moment dels i 21 § allenast sådana, som böra föranledas av de nya stadgandena angående lasarettsläkarens rätt till enskild praktik, och torde i följd härav böra överlämnas till Kungl. Maj:ts bestämmande i administrativ ordning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts föreslagna proposition måtte med avslag å greve Posses m. fl. och herr Nilsons m. fl. i ämnet väckta motioner för sin del

A) antaga följande

Förslag
till
Lag

angående tillägg till 10 § 2 mom. i lasaretsstadgan den 18 oktober 1901.

Härigenom förordnas, att till 10 § 2 mom. i lasaretsstadgan den 18 oktober 1901 skall fogas ett så lydande tillägg:

Vid fastställande av lönestat för lasaretsläkare äger landstinget befo-
genhet att, jämte de allmänna villkor för avlöningens åtnjutande, som lands-
tinget kan finna lämpligt bestämma, tillika beträffande sådan läkares rätt
att utöva enskild läkarpraktik föreskriva, att läkare vid lasarett eller lasa-
rettsavdelning med minst 50 sjuksängar icke må utom lasarettets område
utöva dylik praktik med undantag av:

- 1) konsultation på annan läkares kallelse,
- 2) mottagning för sjuka i lasaretsläkarens egen bostad, samt
- 3) behandling av sjukdomsfall, då vård genom annan läkare icke är att
tillgå eller där lasaretsläkaren på grund av sin speciella utbildning eller
sin verksamhet såsom lasaretsläkare får anses äga särskild sakkunskap.

Önskar landstinget i fråga om rätten att utöva enskild praktik före-
skriva enahanda villkor för läkare vid lasarett eller lasaretsavdelning med
mindre antal sjuksängar än nyss nämnts eller bestämma andra villkor än
ovan sagts, skall landstingets beslut därom för att bliva gällande under-
ställas Kungl. Maj:ts prövning och godkännande.

Denna lag träder genast i kraft.

B) förklara, att riksdagen i övrigt icke funnit
något att erinra mot ifrågavarande av Kungl. Maj:t
framlagda förslag.

Stockholm den 23 april 1915.

På lagutskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.

Reservationer:

av herr *Petersson* i Lidingö villastad, som anfört:

I fråga om den form, under vilken nu ifrågavarande bestämmelser böra komma till stånd, är jag av annan mening än utskottets flertal. Lasarettstadgan är utfärdad såsom administrativ förordning och den nu ifrågasatta ändringen däri synes mig böra på enahanda sätt åstadkommas. I den kungl. propositionen hävdas denna uppfattning och de skäl, som därför anföras å pag. 37 i samma proposition, synas mig bärande. Vad angår det sakliga innehållet i det föreliggande förslaget biträder jag utskottets uttalande. Jag har alltså ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av förevarande proposition avgiva det yttrande, att riksdagen icke funnit anledning att emot det framlagda förslaget till ändring i lasarettstadgan framställa annan erinran, än att det i 10 § 2 mom. tredje stycket under 3 förekommande uttrycket »på grund av sin utbildning» bör för vinnande av större tydlighet utbytas mot uttrycket »på grund av sin speciella utbildning».

av herrar *Trana*, greve *Spens* och *Pettersson* i Bjälbo, som instämt uti vad herr *Petersson* i Lidingö villastad sålunda anfört; samt

av herrar *Hult*, *Gustafsson* i Örebro, *Svensson* i Eskilstuna, *Lindley* i Söderhamn och *Rehn*.